

ANESTEZİNİN 6000 YILLIK MACERASI

Anestezi kelimesi eski Yunanca'dan gelir, "an" olumsuzluk ekidir, "estezi" ise duyu demektir. Anestezi, hissizlik veya duyunun olmadığı durum anlamını taşır. İlk insanlar taş devrinde bile tıpla ilgilenmişlerdir. Rusya'da ve Anadolu'da binlerce yıl önce, ameliyat edilmiş kafataslarının bulunması bunun göstergesidir. Bu kadar eski ameliyatlarda anestezi olmadan yapılmış olabilir mi?

Keyif verici bitkiler

Binlerce yıl boyunca bitkisel ilaç kullanan insanlar, bazılarının keyif verdiğini ve hissetme duygusunu azalttığını da keşfettiler. Şarap ve bira yapabilen Sümerler M.Ö. 4200'lerde haşhaş da ürettiyordu. Hindistan'da M.Ö. 250'lerde şarap ve marihuana (cannabis) karışımı anestezik olarak kullanılıyordu. Geçmişte anestezi için alkol, afyon, mandrake otu ve banotu kullanıldı. Ortaçağda bazı Avrupa ülkelerinde, ameliyat öncesi hastaların boğazı sıkılarak veya başlarına vurularak bilinç kaybı sağlanırdı.

Eterin keşfi ve eter koklama partileri

Eterin 1540'ta, alkol ve sülfürik asitin birlikte ısıtılarak damıtılması ile elde edildiği biliniyor. İngiliz kimyacı M. Faraday 1818'de, eterin koklanınca keyif verdiğini ve acı hissini azalttığını keşfetti. ABD'de 1830'larda tıp öğrencileri eter koklama partileri düzenlerdi. Bu alışkanlık Avrupa'ya da yayıldı. Partilerde eteri bardakla içenler de olurdu. Eter kolay alev aldığı için elinde sigara olan eter içiciler, çok sayıda yangın ve yaralanmaya neden olmuştu.

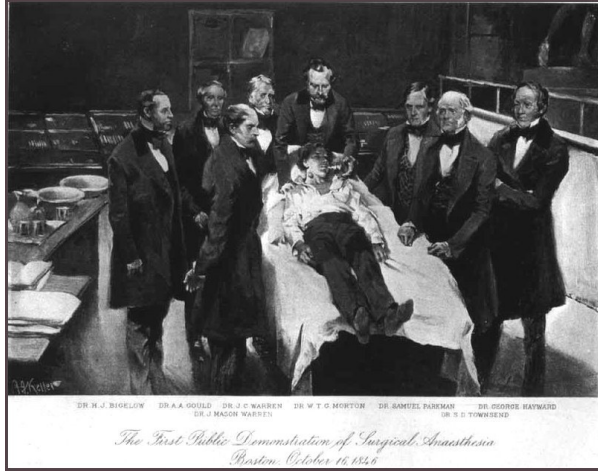
Güldürücü gazın keşfi ve gaz koklama partileri

Kimyasal adı azotprotoksit (veya nitroz oksit) olan güldürücü gaz 1772'de İngiltere'de keşfedildi. Gazın acı hissini azaltma etkisini, İngiliz kimyacı Sir H. Davy buldu. Davy gülmeye neden olduğu için "güldürücü gaz" adı takılan gazın, ameliyatlarda kullanılmasını önermişti. İngiliz cerrahlar bu gaza ilgi göstermese de İngiliz aristokratlar, partilerde güldürücü gaz koklayıp eğleniyordu. Balonlara doldurulan gaz, parti ve festivallerin eğlence aracıydı. ABD'de ise güldürücü gaz, karnaval ve gezici tiyatroların en sevilen eğlencesiydi. Eski bir tıp öğrencisi, 1844'de Broadway'de güldürücü gazla düzenlediği şov sayesinde zengin oldu.

Güldürücü gazın anestezi amaçlı kullanımı

Broadway gösterisini 1844'te izleyen diş doktoru H. Wells, gazın acı hissini yok ettiğini farkedince onu kullanmaya karar verdi. Gazı kokladıktan sonra kendi dişini arkadaşına çektirdi. Ardından tüm diş çekimlerinde, güldürücü gazı kullanarak meşhur oldu. Wells 1845'de Harvard Tıp Fakültesi hoca ve öğrencileri önünde, gazla uyuttuğu birinin dişini çekti. Ama gazı erken kestiği için hasta bağırarak kalktı. Başarısız gösteri Wells'i yalnızlığa itti ve hayatını

mahvetti. Güldürücü gaz 1863'ten itibaren diş doktorları tarafından tekrar kullanıma sokuldu. Güldürücü gaz aynı zamanda, roketler ve bazı yarış arabalarında yakıt olarak da kullanılıyor.

**Eterin anestezi amacıyla ameliyatta ilk kez
16 Ekim 1846'da izleyiciler önünde kullanılışı**

Eterin anestezi amaçlı kullanımı

Eter koklama partilerinde kendini kaybedip yaralananlar olurdu. Yaralananlar acı duymadıkları için ne olduğunu da hatırlamazdı. Bu olayları izleyen Dr.C.V. Long 1842'de eterle uyuttuğu hastasının boynundaki kisti kolayca aldı. Ancak bunu 1849 yılına kadar tıp camiasına duyurmadığı için, eteri anestezi de kullanan ilk kişi olarak meşhur olamadı. Diş doktoru W.T. Morton 1846 yılında eter kullanarak bir hastasının dişini çekti. Morton 16 Ekim 1846 günü Harvard Üniversitesi tarafından, Massachusetts Genel Hastahanesine davet edildi. Harvard Tıp Fakültesinin ilk Dekanı olan J.C. Warren tarafından, boynundan kist alınacak hastayı uyutması istendi. Morton hastayı eterle uyuttu ve ameliyat 10 dakikada tamamlandı. Warren amfideki Harvard'lı hoca ve öğrencilere "Beyler bu iş uydurma bir iş değildir" dedi. Bu tarihten sonra o güne "eter günü" ve ameliyatın yapıldığı kubbeli amfiye "eter kubbesi" adı verildi. O gün, eterin ilk kez izleyici önünde ameliyatta kullanıldığı gün olarak anılıyor. Morton, kullandığı maddenin eter olduğunu doktorlardan gizledi, onlara "letheon" adlı özel bir kimyasal olduğunu söylüyordu. Doktorlar kokusu nedeniyle eter kullandığını anladılar. Böylece eter ve başka kimyasallar anestezi amacıyla tüm dünyada kullanılmaya başladı.

Long

Wells

Jackson

Morton

Nefes yoluyla anesteziyi ilk kullanan ve aralarında patent kavgası çıkan dörtlü

Anestezi için patent kavgaları

Morton eter kullanmadan önce Harvard profesörlerinden **Jackson** ile çalışıyordu. Morton kendi adına patent alınca, Jackson eter fikrinin kendisinden çıktığını söyleyerek mahkemeye müracaat etti. Ardından bu işle ilgili olanlardan **Long** ve **Wells** de patent mücadelesine katıldı. Dördü arasındaki patent kavgası yıllarca sürdü. nce Morton'un ilk dişi ortağı olan Wells pes etti. Wells kloroformla çalışırken, kloroform bağımlısı olup iflas etti. Daha sonra, 1848'de 33 yaşında hapisanede intihar etti. Morton da eterden para kazanamadı ve 1868'de 49 yaşında kalp krizinden öldüğünde ailesi borç içindeydi. Profesör Jackson'un, Morton'un mezar taşında "anestezinin mucidi" yazdığını öğrenince aklını kaybettiği söylenir. Jackson kalp krizi ve fel geçirdikten sonra 1880'de öldü. Long ise 1878'de bir çiftçinin eşine doğum için eter uygularken kriz geçirip öldü.

Anestezinin gelişmesi, güldürücü gaz ve eter sayesinde oldu. İki gazı da ilk kez deneyenler maalesef parasız ve mutsuz öldü. Yazının amacı, güven içinde ameliyat olmazı sağlayan, bu nc kişileri biraz olsun tanıtıyordu.

Prof.Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü